

Nr 785

Av fru Segerstedt Wiberg m. fl., i anledning av Kungl. Ma:ts proposition nr 136, angående rundradions fortsatta verksamhet m. m.

(Lika lydande med motion nr 947 i Andra kammaren)

De nordiska ländernas radioföretag bedriver sedan länge ett intensivt programsamarbete inom både ljudradion och televisionen. En översikt över detta fram till 1961 har publicerats i en särskild skrift utgiven av Nordiska rådet (NU 1962: 2) till vilken vi vill hänvisa. Det programmässiga samarbetet inom televisionen har fått sin form i Nordvisionen, som efter hand utvecklats mer och mer.

Samarbetet mellan de nordiska ländernas rundradioföretag, som tillkommit på initiativ av de nordiska radioföretagen själva, har visat sig ytterligt fruktbart och har gett påtagliga och tillfredsställande resultat. Ett betecknande exempel på detta praktiska nordiska samarbete är den gemensamma aktion från de övriga nordiska företagens sida, vilken bidragit till den isländska televisionens igångsättande. Kontakter uppehålls mellan ledningarna för ländernas radioföretag genom radiochefsmöten, två gånger om året, för behandling av princip- och policyfrågor av gemensamt intresse. Dessa möten kompletteras av nordiska administrativa möten för behandling av frågor gällande företagens ekonomiska problem, personalpolitik, etc. Det nordiska rundradiosamarbetet på det juridiska området äger en naturlig anknytning till arbetet inom Europeiska radiounionens juridiska kommission. En intressant typ av samarbete representeras av de årliga Nordkalott-konferenserna, vilka vuxit fram ur personliga kontakter mellan radiomedarbetarna på Nordkalotten. Det tekniska samarbetet de nordiska radioföretagen emellan är likaså väl utvecklat.

I detta sammanhang är samarbete rörande televisionen av särskilt intresse. Televisionen har under de senaste tiotalen år utgjort det primära i det nordiska samarbetet radioföretagen emellan. Televisionsutbytet i Norden har medfört inrättande av ett nordvisionskontor i Köpenhamn, som är sammanhållande organ programmässigt, tekniskt och ekonomiskt.

Programmässigt kom de nordiska ländernas samarbete inom televisionen i gång i organiserade former redan 1959. Detta samarbete ordnas och planeras av programdirektörerna på de tre gånger årligen förekommande s.k. nordvisionsmötena, där det från varje land dels lägges fram förslag till ge-

mensamma projekt, dels presenteras förteckningar över enskilda program som kan väntas vara av intresse för de övriga länderna. Här bör nämnas att vid Sveriges Radios kulturavdelning finns en speciell producent, vilken uteslutande biträder avdelningschefen rörande nordvisionsärenden. De större samarbetsprojekten har i första hand legat på områdena upplysning, underhållning och teater. Utbytet inom Nordvisionen omfattar emellertid alla slags program, även barn- och ungdomsprogram, nyhetsinslag och sport. Ekonomiskt är utväxlingen ordnad på sådant sätt att mottagarlandet betalar för eventuell upphovsrätt, medan sändarlandet svarar för produktionskostnader och honorar. Det innebär således att varje land får de andra ländernas program gratis med undantag för eventuell kostnad för upphovsrätt. Under de senaste åren har programmen från Danmark, Finland och Norge beräknats täcka i runt tal knappa 10 % av sändningstiden i svensk TV. Under år 1965 motsvarade detta i siffror 124 utsändningar på sammanlagt 90 timmar, medan Sverige å sin sida gav 209 sändningar på sammanlagt 116 timmar över Nordvisionen.

Programsamarbetet inom Nordvisionen sker således i form av samproduktion och programutbyte. Nordvisionsprogrammen upptar mellan 5—12 procent av ländernas samlade sändningstid. Danmarks radio har sålunda under år 1965 mottagit 124 utsändningar under en sändningstid på 93 timmar, Finlands radio 173 utsändningar under en sändningstid på 111 timmar, Norsk Rikskringkasting 173 utsändningar under en sändningstid på 131 timmar och Sveriges Radio som ovan nämnts 124 utsändningar under en sändningstid på 90 timmar. Vid jämförelse av programmen i Nordvisionen och Eurovisionen finner man att nordvisionsprogrammen är betydligt mångsidigare och mer omväxlande än de program som vi i de nordiska länderna mottar över Eurovisionen, vilka genom åren dominerats av sport. Mångsidigheten i programutbytet är en önskvärd strävan inom ländernas televisionssamarbete, en strävan som tenderar att öka. Under 1965 bestod Nordvisionens sändningstid till 33 % av aktuella, upplysande och religiösa sändningar, till 10 % av musik, till 11 % av sport, till 18 % av teater, till 21 % av underhållning samt till 7 % av barn-, ungdoms- och skolprogram. Här bör framhållas att det nordiska samarbetet inom televisionen är betydligt mera intensivt än det som förekommer inom radion. Televisionen är kostnadskrävande, och man har i alla länder insett att en samplanering av resurserna är nödvändig för att få kvalitet på programmen och för att man skall kunna utnyttja programkällorna inom hela Norden på ett riktigt och förnuftigt sätt.

Tekniskt sett reser den spridning av grannländernas program som äger rum inom Nordvisionen inga problem, då uteslutande det reguljära sändningsnätet användes.

Förutom det utbyte av direkta eller inspelade program som äger rum inom Nordvisionens ram, förekommer ett väl utvecklat nordiskt samarbete inom TV:n på skilda nivåer, bl. a. mellan de olika avdelningarna. Så exempelvis

förekommer samarbete mellan kulturavdelningarna, samhällsredaktionerna, barn- och ungdomsredaktionerna, de nordiska TV-teatrarna, underhållningsavdelningarna och inom nyhetsverksamheten. Inom skol-TV har likaså ett gott samarbete kommit till stånd.

Alla de nordiska länderna har än så länge endast ett nationellt TV-program med undantag för Finland, där programmet i vissa delar av landet fördelats på två valbara program, varav det ena, TV 2, täcker ungefär 6 à 7 % av landets areal motsvarande ungefär 30 % av landets befolkning. Sedan detta TV 2 tillkommit har det nordiska programutbytet kraftigt ökat för Finlands vidkommande. Under vissa dagar finns en fast programtid då nordiskt stoff sändes. Det nordiska programinslaget anses icke ha kunnat ges utrymme i samma utsträckning om man bara hade haft tillgång till en programkanal.

Enligt den nu i Sverige framlagda propositionen föreslås att ett andra TV-program införes omkring årsskiftet 1969/70. I Danmark har nyligen medel äskats för en försökssändare för TV 2. I Norge har utbyggnaden av TV 1 ännu ej slutförts, varför planerna på ett andra TV-program tills vidare fått anstå. Man kan emellertid utgå ifrån att de nordiska länderna inom en överskådlig framtid kommer att ha tillgång till ett eller flera parallella nationella TV-program.

Med hänsyn till de stora möjligheterna att vidareutveckla nordiskt samarbete som etermedia erbjuder, har det varit naturligt för Nordiska rådet att på allt sätt söka främja ett ökat samarbete på radions och televisionens område i Norden. Uppmärksamhet har därvid ägnats såväl programsamarbetet som möjligheterna att förbättra den direkta se- och hörbarheten över gränserna av de nationella programmen.

Som direkt följd av en rekommendation av rådet har ett avtal ingåtts mellan Finland och Sverige, enligt vilket förbättrade möjligheter skall ges för att svensk TV skall kunna ses av ålandsöarna och finsk TV i vissa delar av Sverige.

I gränstrakterna har frågan om förbättrade tekniska möjligheter för att se grannlandets TV oförminskad aktualitet. Exempel härpå är förhållandena i Narvik. Genom en på privat initiativ uppställd frekvensomformare har narviksborna givits möjligheter att se svensk TV.

Genom en opinionsundersökning har 12 000 TV-tittare i norra Jylland och västra Sverige genom namnunderskrifter ställt sig bakom krav att öka sebarheten för grannlandets TV-program på båda sidor om Kattegatt.

Goda mottagningsförhållanden i öresunds- och osloområdena medför redan nu att befolkningen i dessa områden i realiteten har tillgång till två parallella TV-program, det nationella och grannlandets.

En metod för att skapa ett andra TV-program i Sverige synes vara inrättandet av ett permanent samnordiskt TV-program vid sidan av det nationella

programmet. Förbättrade se- och hörbarhetsförhållanden torde innebära fördelar endast för befolkningen i gränstrakterna.

I Norge har frågan om spridning av utländsk TV behandlats av en av Norsk Rikskringkasting och Telegrafstyret i Norge tillsatt utredning, som i mars 1965 avgivit ett betänkande — »Instilling om viderespredning av utenlandsk fjernsyn i Norge». I betänkandet behandlas de tekniska och juridiska frågor som är förenade med spridning av danska och svenska program i Norge i syfte att nå fram till en tillfredsställande ordning därvidlag. Utredningen kommer i sin konklusion fram till fem tänkbara möjligheter att lösa problemet:

1) Programutväxling genom nordvisionsarbetet anses värdefullt och bör kunna byggas ut ytterligare fortsättningsvis men ger ingen lösning på utredningens uppdrag.

2) Spridning av danska eller svenska program över det existerande sändningsnätet under den sändningstid som tills vidare icke belägges med norskt program avvisas som praktiskt alternativ med hänsyn till programtekniska utgifter och icke obetydliga programutgifter.

3) Utbyggnad av ett speciellt gemensamt nordiskt TV-program som förmedlas över ett eget nytt nät av linjer och sändare kan anses som ett önskemål och ligger inom de tekniska möjligheternas ram.

4) Utredningen tar bestämt avstånd från en ordning med frekvensomformare på norsk grund för vidare spridning av utländska TV-program på grund av att en sådan ordning kräver en kanaldisposition som starkt begränsar utvecklingsmöjligheterna för landets egen TV.

5) Utredningen drar den slutsatsen att av de tänkbara möjligheterna för spridning av dansk eller svensk TV till Norge utom Nordvisionens ram representerar mindre och större privata »fellesantenne-anlegg» den bästa lösningen. Till en sådan lösning är knutna vissa juridiska problem angående krav på samtycke och eventuell betalning som kan komma att ställas från dansk respektive svensk upphovsrättslig sida. Utredningen har övervägt att föreslå att det redan nu göres framställningar i Danmark och Sverige med syfte att uppnå en generell traktatfäst ordning med hänsyn till spørsmålet om samtycke och eventuell betalning för överföring av program över gränserna utom Nordvisionens ram. Utredningen har emellertid ansett att frågans vidare behandling för närvarande bör uppskjutas i Norge — liksom man i Sverige fått göra beträffande införande av bestämmelser i radiolagen på denna punkt — med hänsyn till de internationella överväganden som pågår på detta område.

Sedan det norska betänkandet avgivits har inom Nordiska rådet väckts ett medlemsförslag om permanent nordiskt TV-program (A 116/k). I förslaget hemställs om en utredning angående förutsättningarna för inrättande av ett permanent samnordiskt TV-program vid sidan av förekommande natio-

nella program. Förslaget har behandlats av Nordiska rådets kulturutskott vid möte i september 1966, vid vilket representanter för radioföretagen i samtliga nordiska länder deltog för att närmare diskutera frågor i anslutning till förslaget. Förslaget väntas komma upp till behandling vid rådets session i april 1967. För att fästa den svenska regeringens uppmärksamhet på det i rådet aktuella förslaget beslöt rådets presidium den 21 september 1966 att till den svenska regeringen överlämna en skrivelse av följande lydelse:

Till Nordiska rådets presidium har från rådets kulturutskott inkommit följande Biskops Arnö den 10 september 1966 dagtecknade framställning:

Nordiska rådets kulturutskott har vid möte den 8—10 september 1966 behandlat ett inom rådet väckt medlemsförslag om permanent nordiskt TV-program (A 116/k). I förslaget hemställs om en utredning om förutsättningarna för inrättandet av permanent samnordiskt TV-program vid sidan av förekommande nationella program. Utskottet har i samband med sitt möte varit i tillfälle att dryfta förslaget med representanter för radioföretagen i alla de nordiska länderna.

Utskottet har därvid erfarit, att i Sverige regeringen avser att under hösten 1966 förelägga riksdagen en proposition med förslag till utbyggande av ett andra TV-program i Sverige fr. o. m. 1968—1969. Härom upplystes vidare, att vissa riktlinjer för TV:s framtida utformning i Sverige redan offentliggjorts av regeringen, som väntas komma att följa dessa vid den blivande propositionens utarbetande. Enligt dessa riktlinjer skall två nationella sidordnade program, i viss mån konkurrerande med varandra, produceras inom samma företag, vilket skall ha ensamrätt på framställande av TV-program inom landet.

Televisionen är ett synnerligen värdefullt medium för vidgande av förståelsen mellan de nordiska länderna och för spridande av kunskap om förhållandena i dessa bland deras invånare. Här kan hänvisas till de gynnsamma erfarenheter som i detta hänseende vunnits genom det väl utbyggda samarbetet inom ramen för Nordvisionen.

Inom Nordiska rådet finnes ett starkt intresse för att ytterligare öka det nordiska inslaget inom televisionen. Olika möjligheter stå därvid till buds. En väg anvisas i det förenämnda medlemsförslaget om ett permanent nordiskt TV-program.

Kulturutskottet kommer att under innevarande höst fortsätta sitt arbete med det nämnda medlemsförslaget i avsikt att spörsmålet om utbyggnaden av det nordiska TV-samarbetet kan tagas upp som en huvudfråga vid rådets nästa session, vilken skall taga sin början den 1 april 1967. Utskottet anser emellertid — med beaktande av de i Sverige aktuella planerna — att redan i detta skede svenska regeringens uppmärksamhet bör fästas på angelägenheten av att de svenska planerna utformas så, att en utbyggnad av ett framtida nordiskt TV-samarbete exempelvis i form av ett gemensamt nordiskt program icke omöjliggöres eller allvarligt försvåras.

För egen del vill Nordiska rådets presidium biträda vad kulturutskottet sålunda uttalat och hemställer till svenska regeringen att i sitt fortsatta arbete med frågan om ett andra TV-program i Sverige beakta vad kulturutskottet ovan anför.

Något egentligt svar på presidieskrivelsen innehåller icke den nu fram-

lagda propositionen. Departementschefen finner det lämpligare att fortsätta på den inslagna vägen att inom ramen för det ordinarie programmet ge vidgat utrymme för samproduktion och programutbyte.

Från de nordiska ländernas rundradioföretag och från de enskilda programavdelningarna visas nordvisionsarbetet ett levande intresse. Med ökad sändningstid och ökad programproduktion i de enskilda länderna torde det vara möjligt att ytterligare i någon mån öka nordvisionsprogrammets andel i de olika TV-programmen. Det är dock uppenbart att möjligheterna härför ej är alltför stora med rådande tekniska förutsättningar. I alla de berörda länderna är sändningstiden utsatt för ett snabbt växande tryck i form av angelägna inhemska program, icke minst inom sektorn undervisnings-TV. Dessutom torde det icke vara möjligt att låta en alltför stor del av den nationella programtiden täckas av program från andra länder. Det som medborgaren önskar är knappast ett avsevärt ökat inslag utifrån i det egna TV-programmet men väl möjlighet att välja mellan flera program.

Den allmänna opinionens krav på ökad tillgång till TV-program tenderar alltmer till att avse möjligheten att fritt kunna välja mellan olika program. Utsträckt sändningstid inom en programsändning kan icke tillgodose detta krav. Genom tillkomsten av dubbelprogram ges publiken valfrihet. Man får två parallella och varandra kompletterande program, som medger tillgodoseende av skilda smakriktningar och skapar möjligheter att på bästa sändningstid bereda plats för »smala» program vid sidan av de »breda» mera publikdragande programmen i den andra kanalen.

Vid olika tillfällen har framhållits televisionens kostnadskrävande natur. Av naturliga skäl har därför en samplanering av ländernas resurser kommit till stånd för att få fram kvalitativt högtstående program och ett utnyttjande av alla nordiska länders programkällor. Detta samarbete torde bygga mindre på angelägenheten av nordisk samverkan som sådan än på en önskan att få större utbyte av goda program på olika områden inom rimliga kostnadsramar. I propositionen har föreslagits vissa inskränkningar i radioutredningens förslag, bl. a. att starten av TV 2 uppskjutes från årsskiftet 1968/69 till omkring årsskiftet 1969/70 och att egenproduktionen i TV 2 något minskas. Dessa förslag har tillkommit av kostnadsbesparande skäl, då samhällsekonomien i dagens läge enligt departementschefen kräver en stark återhållsamhet på alla områden. Med utgångspunkt från denna allmänna återhållsamhet i ekonomiskt avseende torde det ligga nära till hands att vid planeringen av utbyggnaden av den svenska TV 2 närmare överväga huruvida icke inrättande av ett permanent samnordiskt TV-program vid sidan av ett inhemskt program skulle kunna ställa sig mindre kostsamt än de föreslagna två nationella sidoordnade TV-programmen. Det torde bli fråga om en såväl geografiskt som programmässigt successiv uppbyggnad på så sätt att det nordiska programinslaget enligt en överenskommen plan förstärks i takt med TV-nätets förbättrande med utnyttjande av och utgående från erfarenheterna i

Nordvisionen. Det är angeläget att samplaneringen inleds redan då utbyggnaden på det nationella planet befinner sig i ett begynnelsekedje, varigenom den nordiska aspekten kan beaktas från första början. Här bör även beaktas den norska TV-utredningens ovannämnda positiva inställning till ett samnordiskt TV-program.

Mot bakgrunden av redan vunna goda erfarenheter av hittillsvarande nordiskt TV- och radiosamarbete samt med beaktande av de samlade nordiska resurser som skulle stå till buds vid ett samgående skulle man med fog kunna räkna med att få ur kvalitetssynpunkt högtstående program.

Vad i propositionen anförts om stimulerande effekt av inbördes tävlan mellan två inhemska program torde i än högre grad gälla vid ett permanent nordiskt program vid sidan av ett nationellt.

Vi får föreslå att en undersökning måtte verkställas om möjligheterna att inrätta ett permanent nordiskt TV-program, varvid särskilt de kostnads- och kvalitetsmässiga faktorerna måtte beaktas. Då det i propositionen föreslagna andra TV-programmet icke är avsett att starta förrän omkring årsskiftet 1969/70 synes hinder icke föreligga för en dylik utredning.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 136 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna att inrätta ett permanent nordiskt TV-program.

Stockholm den 22 november 1966

Ingrid Segerstedt Wiberg (fp) Sven E. Sundin (cp) Per Blomquist (h)
